

HANS WERKMAN **DE**
KWEKELING

Ver van huis ontdekt een jongen
heimwee, vriendschap en verliefdheid

Roman

Hans Werkman

De kwekeling

Roman

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

1

De heenreis

Op de vroege morgen van dinsdag 31 augustus 1954 kocht mijn vader twee treinkaartjes derde klasse Uithuizermeeden-Enschede. Voor hem een retour, voor mij een enkeltje. Ik was vijftien. Mijn moeder had in de weken die eraan voorafgingen mijn onderbroeken en hemden aangevuld tot vijf van elk, en al mijn bovenkleren door haar handen laten gaan. In de pijpen van mijn beide plusfours, een voor de dag en een voor de zondag, had ze met haar wijsvinger het elastiek laten flappen om de spanning te controleren. Ik leefde in de roes van een komend avontuur.

Mijn moeder wilde niet mee naar het station. Toen ik, lopend naast mijn fiets, omkeek, zag ik haar staan tussen de opengeschoven vitrage van het raam boven onze winkel. Onder haar hing de vlag die mijn vader had uitgestoken omdat de oude koningin jarig was. Mijn moeder wuifde zoals de oude koningin het gedaan had, met een slap handje. Ik liet één moment de koffer op de bagagedrager los en groette haar met een snel handopsteken.

Mijn vader klom als eerste de Blauwe Engel in. Ik stak mijn voorwiel naar boven de treeplanken op en hij trok mijn fiets naar het balkon. De koffer en de bolstaande boekentas tilden we naar het metalen net boven de banken. Door het raam zag ik hoe op de stationsreclame het mannetje van de Vredesteinfietsbanden vrolijk en krachtig een berg op trapte.

De Blauwe Engel reed hier nog maar een half jaar. Ik

miste de roetrook langs de ruiten, maar het was nieuw, het was modern. Bijna geruisloos reden we in de richting van Groningen. De trein stopte bij al die smalle, hoge stationsgebouwen. Op het perron van Usquert stapte een vrouw in met een kind op haar arm. Vanavond zouden zij terugkomen. De stationschef stak zijn houten spiegelei op en floot. De zwarte jongen op het reclamebord van Co-op staarde mij verbaasd met grote witte ogen na, alsof hij wist dat er in mijn koffer een verhuisbiljet zat.

Mijn vader en ik spraken bij ieder station de namen uit: Warffum, Baflo, Sauwerd, steeds verder van huis, maar dat zeiden we niet. Wel constateerden we samen dat het najaar in de lucht zat, dat ik daarginds mijn jas al wel aankon, maar dat het gelukkig een droge dag was.

Bij Winsum vroeg hij: 'Heb je de namen van die twee anderen goed onthouden?'

'Natuurlijk. Anko Boxum en Jacob Roukema. Anko zien we het eerst.'

Op Groningen-Hoofdstation zochten we de elektrische trein naar 'Holland'. Alles beneden Assen was voor ons 'Holland', waar alles anders zou zijn. Het Gronings als mijn dagtaal zou ik moeten afleggen. Maar op school had ik de taal van daarginds geleerd. Alles was voor me geregeld, ik had er zin in, en ik was nergens verantwoordelijk voor.

Op het perron van het Hoofdstation greep mijn vader een spijl van de bagagedrager van een hoge, zwarte herenfiets die werd meegevoerd aan de hand van een lange jongen, ook met koffer en boekentas.

'Jij bent zeker Anko Boxum uit Wittewierum,' zei mijn vader, natuurlijk in het Gronings.

De jongen grijsde, riep 'joa' en vertelde dat zijn broer hem met de fiets op het station van Stedum had afgeleverd. Zijn vader moest hooien, die had geen tijd om zijn zoon naar Holland te brengen.

In Assen sjarde mijn vader het coupéraam ver omhoog en stak zijn hoofd en een arm naar buiten. Hij schreeuwde: 'Jacob Roukema!' We zagen hoe een jongen met heel lichtrood haar, fiets, koffer en tas zich omdraaide, zijn hoofd omhoog rukte en opgelucht terugriep dat hij het was. Zijn moeder had hem in Westerlee op de bus naar Assen gezet, vertelde hij toen hij hijgend bij ons was komen zitten. Zijn vader moest vroeg melken. Mijn vader was de enige die ons kon begeleiden naar Holland, want op dinsdagnmiddag viel onze winkel onder de sluitingswet.

Zo reden we alsmar verder, weg van ons noorden, drie jongens van vijftien en zestien in plusfour, en één vader.

Toen de trein in Hoogeveen een paar graden schuin in de rails optrok, moest ik naar de wc. Ik klikte de grendel dicht en mikte mijn straal in het mysterieuze gat waaronder ik de strakke rails achter mij zag wegflietsen, terwijl ze mij toch voorwaarts voerden. Had ik er nog wel zo'n zin in, in dat onbekende Enschede? In welk vreemd kamertje zou ik vanavond mijn pyjama uit mijn koffer pakken? Ik keek op het horloge dat ik op mijn vijftiende verjaardag had gekregen en legde mijn voorhoofd tegen de koude stang waaraan ik me had vastgegrepen.

In Zwolle moesten we voor de tweede keer overstappen met onze fietsen en koffers, weer in een Blauwe Engel. We boemelden verder langs wonderbaarlijke namen op stationsgebouwen: Heino, Raalte, Borne. Het leek wel of we naar een buitenland ontvoerd werden, naar Duitsland of Engeland.

Anko Boxum trok tegelijk met zijn bruine boterhammen een envelop uit zijn manchester jekker en liet ons het adres zien van het kosthuis waar hij verwacht werd: familie Wooldrik, Hegeboerweg. De post had Jacob en mij zo'n brief niet bezorgd. Mijn vader zei dat we ons daar niet ongerust over hoefden te maken en liet ons een andere brief zien: het schoolbestuur zou zorgen voor goede gezinnen, gezinnen van de kerk.

In Almelo duwden en zeulden we onze fietsen en koffers in een vierde trein, nu weer een elektrische. De laatste kilometers. Ik zag onze coupé weerspiegeld in het glas en dacht aan een dichtregel die ik gevonden had in mijn nieuwe groene schoolboek *Bloemlezing uit de Nederlandse Letteren* door Dr. E. Rijpma: ‘De bus rijdt als een kamer door de nacht’. Nu zouden we deze kamer verlaten, weer verder op weg in wat ik niet kende. Ik rekte mijn linkerhand om opnieuw op mijn horloge het moment vast te stellen. De secondewijzer dreef de tijd in schokjes voorwaarts. Bijna onleesbaar klein waren de woorden ‘Waterproof’ en ‘Shockproof’.

2

De aankomst

We ondergingen van alles voor het eerst van ons leven, ook mijn vader die meer dan dertig jaar ouder was dan wij. We lieten de boekentassen vanaf de smalle kant in de fietstassen glijden en zetten de koffers achterop. De stroom reizigers was al weg toen ook wij in de richting van het bord *Uitgang* liepen. Bij het loket stak een man met een pet zijn hand uit en we gaven hem onze treinkaartjes. We konden niet meer terug. Alleen mijn vader zei ‘retour’ en mocht zijn kaartje houden.

In de enorme ruimte voorbij het loket stond een kleine man met een glimlach naar ons te kijken. We hadden hem nooit eerder gezien, maar we wisten dat hij het was. Hij gaf ons alle vier een hand en zei met een kraakstem: ‘Mijn naam is Hazelaar. Zozo, daar zijn jullie dan. Welkom in Enschede.’

Hij droeg een okerkleurig overhemd, ik kon er mijn ogen niet van afhouden. Wie zou in mijn dorp zo’n ongevoon overhemd durven dragen? Okerkleurig, en met een bruungeblokte stropdas. We duwden onze fietsen door de oneindige hal en kwamen buiten bij brede trappen. Hoe moest dat hier met die fietsen? Meneer Hazelaar wees ons de glijgoot langs zij en zo daalden we voorzichtig af naar de begane grond van Enschede.

‘Kijk,’ zei meneer Hazelaar, ‘ik ben met twee fietsen gekomen, ook een voor u, meneer Poorta.’

Nooit eerder had ik mijn vader ‘meneer’ horen noemen,

maar het klonk uit de mond van die kleine aardige man bijna gewoon.

‘Ik denk dat jullie het stadsverkeer niet gewend zijn. Laten we dus eerst maar lopen totdat het wat rustiger wordt. We gaan theedrinken in de Padangstraat, daar woon ik. We kiezen de rustige route langs de singels. Dan kunnen jullie meteen de school zien.’

Wat singels waren wist ik niet, maar de school wilde ik wel zien. Meneer Hazelaar en mijn vader liepen voorop, wij jongens achter hen, een kleine vreemde optocht met koffers op fietsen aan de hand. We staken een spoorweg over.

‘Het is het eindpunt van de trein,’ zei meneer Hazelaar. Hij wees langs de rails naar rechts. ‘Dit gaat naar Gronau, naar Duitsland.’

Geweldig, we waren bijna in het buitenland. We sloegen rechts af, links af, en niet lang daarna zagen we een kerkgebouw met een bord ‘Gereformeerde Kerk’.

‘Synodaal,’ zei meneer Hazelaar.

We liepen het voorbij en stopten schuin ertegenover. Meneer Hazelaar wees ons een laag nieuwwachtig gebouw. Naast de voordeur stond op de gevel: ‘School met den Bijbel voor U.L.O.’

‘De gereformeerde ulo,’ zei hij met een gebaar naar mijn vader alsof hij hem wilde geruststellen dat het niet zomaar een christelijke school was. ‘In de oorlog gebombardeerd, na de oorlog nieuw opgebouwd. Hier geniet onze onderwijzersopleiding gastvrijheid voor onze avondlessen.’

Jacob knikte, Anko gromde voldaan en ik dacht: *Dit is dus de plek.*

Even verderop, bij een hoge fraaie kerk met gespitste bogen (‘hervormd,’ zei meneer Hazelaar) waren we aangekomen op wat hij de singels had genoemd, twee rijbanen, gescheiden door een brede strook gras met een rij bomen.

‘We stappen op,’ zei hij, ‘we proberen het.’

We reden achter elkaar, meneer Hazelaar voorop. Wie

een koffer met één hand naar achteren vasthield slingerde wat. Af en toe kwam ons een auto achterop. We volgden alsmear de brede rijbaan, we zagen bordjes met ‘Lasonder-singel’, ‘Laarressingel’, ‘Hogelandsingel’.

Hogeland, dacht ik, dat is toch bij ons in Groningen?

Het leek of we langzaam een grote cirkel langs de buitenrand van de stad fietsten, en toen we op den duur wel begrepen hadden wat een singel was, stak meneer Hazelaar zijn linkerarm uit en ging ons voor de Padangstraat in.

Mevrouw Hazelaar was een hartelijk lachend en veel pratend mens. Wij zaten op rechte stoelen aan tafel en zeiden ‘ja mevrouw’ en ‘alstublieft mevrouw’ toen ze vroeg of we thee lustten. Onder de pot brandde al een lichtje, maar ze schonk pas in nadat ze een hele tijd had geram-meld met kopjes in een kast.

‘Gevonden,’ zei ze vrolijk. ‘Ik hou ervan een kopje te presenteren in de kleur van je kleren. Jullie dragen alle drie zo’n leuke, sportieve plusfour, elk in een andere kleur. Dat vind ik nou enig. Dit is een bruin kopje voor Anko, een blauwtje voor Simon, een groentje voor Jacob.’

‘Bij ons zijn alle kopjes wit,’ zei Anko, ‘en de thee smaakt er ook goed in.’

‘Dat u hun namen zo goed onthouden hebt,’ zei mijn vader.

‘Daar heb ik op geoefend,’ zei mevrouw Hazelaar. ‘Ze moeten zich welkom weten. Het is toch al heel wat, zo ver van huis.’

Ze knikte ons toe en we glimlachten verlegen terug. Ik vond haar overdreven, maar heel aardig. Zonder te slurpen dronken we zwijgend onze thee, terwijl de beide mannen spraken over de lange reis, de vreemde stad, het kostgeld en de noodzaak van een gereformeerde kweekschool boven een christelijke, waar ‘allerlei wind van leer waaide’, zoals meneer Hazelaar zei.

‘Maar nu wordt het onze hoogste tijd,’ zei hij. ‘Mijn

vrouw fietst met Anko naar de familie Wooldrik aan de Hegeboerweg. Daar is Tjerk Brouwer ook in huis, die gaat nu naar de examenklas, dat is een Fries, die wijst je de weg wel. Voor Jacob Roukema en Simon Poorta is plaats gevonden bij de familie Kleinlugtenbelt aan de Steenbakkerstraat, daar breng ik jullie naartoe.'

'Komen Simon en Jacob bij elkaar?' vroeg mijn vader.

'Dat lijkt de bedoeling te zijn,' zei meneer Hazelaar. 'Bij mijn weten heeft de voorzitter van het bestuur dat geregeld.'

Hij raadpleegde een vel papier met rijtjes namen.

'Kleinlugtenbelt, mensen van midden dertig, geen kinderen. Maar eerst willen jullie vast wel even gebruikmaken van het toilet?'

We leegden onze blaas en ik dacht in die kleine afgesloten ruimte: *Toilet, hier zeggen ze toilet.*

3

Kleinlugtenbelt

‘Naar de plaats waar het steenbakkersleem werd verwerkt’, vermeldde het blauwe bord aan een gevel in de Steenbakkerstraat. We plaatsten onze vier fietsen tegen een laag huis in een rij aaneengesloten kleine huizen. Een wc-raampje stond met een spanveer half open. Meneer Hazelaar trok aan de trekbel. We stonden daar alsof we vier verdwaalde personen waren die verlegen een gunst kwamen vragen. De boekentassen staken nog in de fietstassen. Aan onze voeten stonden twee bruine koffers. Mijn vader vertrok zijn lippen.

Binnen verschoof iemand een grendel en opende een vierkant raampje in de deur. Tussen de sponningen verscheen een klein, rond oudevrouwenhoofd vol rimpels en met strak achterovergekamd haar. Het hoofd keek verbaasd, wantrouwend. Het zei geen woord.

‘Dag mevrouw,’ zei meneer Hazelaar, ‘we zijn hier toch bij de familie Kleinlugtenbelt?’

De gerimpelde vrouw knikte, draaide zich om en riep: ‘Zus, zuhus.’

‘Wat nou weer?’ riep een stem daar binnen. Het oude hoofdje dook weg en daar verscheen een veel jongere vrouw met witte schortbanden over haar schouders. Ze keek verbaasd, haar ogen namen elk van ons vieren op, waarbij haar hoofd in kleine rukjes meedraaide.

‘Dag mevrouw,’ zei meneer Hazelaar.

‘Dag meneer,’ zei ze. ‘Dag heren. Ik ken u niet.’

‘Mijn naam is Hazelaar, directeur van de Gereformeerde

Onderwijzersopleiding aan de Blijdensteinlaan, ik kom u de beide jongens brengen. Zoals was afgesproken.’

Een paar lange seconden was het stil. Toen zei de vrouw: ‘Afgesproken? Ze zijn hier zaterdag geweest om te vragen, maar we hadden nog niets besloten, we zouden nog bericht doen.’

‘Ach,’ zei meneer Hazelaar en hij keek een moment bemoedigend mijn vader aan, ‘maar dan mogen we misschien even binnenkomen om uit te leggen hoe het zit?’

Een kleine witte hond gromde.

‘Rexje, vort jij,’ zei de jonge vrouw en joeg het dier achter een andere deur.

Onze koffers en uitbuikende boekentassen mochten wel even in het halletje staan. We bewogen ons onhandig en onzeker. Onze gezichten stonden strak. Meneer Hazelaar glimlachte.

De kamer stond propvol met tafels, stoelen en twee dressoirs. *Hier kunnen wij nooit bij, dacht ik, maar we hebben geen retourkaartje.*

We mochten gaan zitten. Een gesprek begon, een onderhandeling. We lieten het aan meneer Hazelaar over. Ook mijn vader leek met stomheid geslagen. Meneer Hazelaar speelde het beminnelijk en slim. Hij zei dat het een misverstand was waarvan hij de schuld op zich nam. Hij had het moeten navragen bij de voorzitter van de school die over de plaatsing ging. Hij legde uit wie wij waren, dat wij helemaal uit het verre Groningen kwamen (‘het verre’ zei hij met nadruk), hoe lang de reis was geweest en dat onze ouders gekozen hadden voor een gereformeerde opleiding en daar offers voor moesten brengen. De jonge vrouw liet af en toe haar blik over onze hoofden glijden. Observeerde ze Jacobs lichte haar en mijn bruine ogen? Zagen we haar gezicht veranderen?

‘Och moeë,’ zei ze, ‘kun ie effen thee zetten dan?’

Nu bewogen haar ogen langs de jekkers die we boven

onze plusfours droegen. Ik voelde me bekeken.

‘Hoe oud zijn ze?’ vroeg ze.

‘Nou, jongens?’ zei meneer Hazelaar.

‘Zestien, mevrouw,’ zei Jacob.

‘Vijftien, mevrouw,’ zei ik.

Ja, er was iemand geweest. Of ze twee jongens in huis konden hebben. Maar haar man en zij... ja, haar man was natuurlijk naar 't werk, naar 't naaiatelier, maar ze hadden nog niet beslist. Ze hadden ook maar één bed beschikbaar, tweepersoons.

‘Maar dat is toch prima,’ zei meneer Hazelaar.

‘O, dat is toch best,’ zei mijn vader.

De oude vrouw bracht een theemuts binnen, zette kopjes en een suikerpot op tafel en schoof naast ons. Ze vorderden, ze kwamen er bijna uit, de vrouw zei dat ze het dan wel wilde proberen, haar man zou het wel goed vinden, dat dacht ze van wel. Voorlopig voor een maand, kijken of het beviel.

Mijn vader glimlachte nu voor het eerst en vroeg: ‘Is er over het kostgeld gesproken?’

Het bedrag, ja, daar was over gepraat, dat was wel goed. Mijn vader trok zijn portefeuille en telde de bankbiljetten voor de maand september uit op het tafelkleed. Gisteravond had hij ze bij het tellen van de winkelkassa-inhoud apart gelegd. Hij had ongekreukte gekozen, ze waren als nieuw. Ik telde mee: twee roodgekroonde Salomo's van vijftiengulden, één blauwkoppige Hugo de Groot van tien, twee kleine grijsblauwe Juliana's met spitse puntkraag van een rijksdaalder. Toen hij ze naast elkaar neerflapte, werd ik geruster. We konden blijven, de nieuwe tijd kon toch beginnen.

‘Ik heb het niet zelf bij mij,’ zei Jacob aarzelend.

‘Maar daar kunt u op vertrouwen,’ zei meneer Hazelaar.

‘We zijn immers van dezelfde kerk,’ zei de vrouw lachend. In het halletje namen we afscheid.

‘Nou, Simon,’ zei mijn vader en hij gaf mij een hand.

‘En Jacob,’ zei hij. ‘t Allerbeste mit joe baaiden.’

Buiten zeiden we nog wat overbodige woorden tegen elkaar, zij stapten op hun fiets, we keken hen na toen ze de straat uit reden en links afsloegen naar het station. Mijn vader keek om en zwaaide. Wij zwaaiden terug.

‘Wat voor taaltje praten jullie toch?’ zei de vrouw.

‘Gronings, mevrouw.’

‘Grappig taaltje. Nou, wij praatn hier Enskedéés, hoor. En wij doen hier niet aan mevrouw, zeg maar juffrouw Kleinlugtenbelt.’

In de wirwar van nieuwe dingen zochten wij nu onze weg.

‘Juffrouw Kleinlugtenbelt, kunnen onze fietsen bij de voordeur blijven staan?’

Ze liep buiten met ons en onze fietsen de straat uit, sloeg links af en in die andere straat loodste ze ons een smalle steeg in tussen twee blokken huizen. Ik keek naar de kuiten van die onbekende vrouw. Ook dit was dus de stad: een eind omlopen naar een andere straat om bij je eigen schuur te komen, langs een pad tussen huizen waar het zo smal was dat het stuur van onze fiets tegen de ene muur schuurde en onze schouder tegen de andere. We kwamen langs minimale grasveldjes en bloemperkjes afgeschermd door gaas, en toen klapte juffrouw Kleinlugtenbelt een tuinhokje open en stonden we achter haar huis bij de open schuurdeur waar het witte hondje rondrentelde dat hier thuishoorde. Binnen stond één damesfiets. Onze fietsen pasten ernaast, we zetten ze een beetje klem, zodat er nog eentje van de onbekende meneer Kleinlugtenbelt bij kon.

Achter de gekruiste witte schortbanden op de rug van juffrouw Kleinlugtenbelt liepen we naar boven, waar onze kamer was. Ze wees de dingen aan met hun naam: bed, kraan, raam, kast, tafel. Wij knikten. Daarna sjouwden we onze koffers naar boven.

‘Voorzichtig op de traploper,’ waarschuwde ze. ‘Die is nieuw, die kan slijten.’

Vreemd stonden we in het kamertje. We spraken nu weer Gronings.

‘Rode traploper met koperen roeden,’ zei Jacob. ‘Hebben jullie die bij jou thuis?’

‘Bij ons ligt er niks op de trap.’

‘Bij ons ook niet.’

De kamer had twee schuine wanden. In de ene stak een dakkapel naar buiten, onder de andere stond het bed dat ons beloofd was, een gestikte deken erbovenop. Tegen de langste wand een tafel met twee stoelen. Juffrouw Kleinlugtenbelt was weer boven gekomen, greep in de kast een paar winterjassen in de kraag en wees ons de lege hangroede en legplank. En nu ging ze gauw naar Simon de Wit, zei ze, want ze had niet genoeg in huis. Tegen zes uur zou haar man thuiskomen. Ze duwde de deur achter zich dicht en daar stonden wij.

‘Wie is Simon de Wit?’ vroeg ik.

Jacob trok met zijn schouders en ging op de rand van het bed zitten. Ik liep naar het raam van de dakkapel en keek neer op een complex van tuinhekjes, tuinpaden, groene ligusterheggen en rode daken. Er was in de verste verte geen horizon zoals bij ons thuis. Daarna stonden we weer samen midden in die vreemde kamer in een vreemd huis in een vreemde stad, vreemden voor elkaar. We klapten onze koffers open, we hingen onze daagse plusfour met het daagse jasje op de stokjes in de kast en we verdeelden de ruimte op de legplank in een afdeling-Jacob en een afdeling-Simon voor onze overhemden, onderbroeken, hemden, truien, stropdassen, slip-overs. Tussen het stapeltje van Jacob en dat van mij waren alleen wat kleurverschillen.

Jacob schoof zijn lege koffer onder het bed. In die van mij liet ik op de bodem de laatste zorgzaamheden van mijn moeder achter omdat ik er nog geen betere plaats voor wist:

een extra stukje Lux Toilet Zeep, vier veiligheidsspelden op een halve kaart, mijn dasspeld, een doosje wybertjes, een buisje Chefarine 4 en twee potjes Tana-schoensmeer, bruin en zwart, uit onze winkel. De donkere hanen op de Tana-dekseltjes hieven verbaasd hun vleugels en snavels, alsof ze zich hier niet thuis voelden. Ik klapte mijn koffer dicht en schoof hem naast die van Jacob onder het bed waarin we samen zouden moeten slapen.

Tegen de wand bij het raam hing een kleine ijzeren wasbak met een gesleten stuk zeep. Daar legden we onze kammen, tandenborstels en nieuwe tubes tandpasta bij. Toen gespten we onze boekentassen los en stapelden onze boeken op elkaar op tafel. De Jacob-stapel en de Simon-stapel leken sprekend op elkaar.

Wat nu? We kuchten tegelijkertijd. We gingen zitten wachten. Initiatief om de trap af te dalen namen we niet. We waren immers vreemdelingen in een vreemd huis.

We hoorden een tuinhokje klappen en een hond blaffen. Een mannenstem suste het dier. Jacob en ik keken voorzichtig door het raam en zagen een grote man met een fiets aan de hand. Nu zou hij het dus ook allemaal horen. En het moeten goedkeuren. Jacob trok zijn lichtrode wenkbrauwen op en humde.

De grote man lachte breed, stak ons een grote hand toe, kneep, en zei met een luide neusstem: ‘Kleinlugtenbelt, aangenaam.’

Op de keukentafel stonden vijf bordjes, een schaal met boterhammen, kaas, jam, appelstroop, margarine en iets wat op vleesbeleg leek.

‘Nou jongs,’ zei meneer Kleinlugtenbelt, ‘even beginnen. Rexje, lig.’

De beide vrouwen sloten hun ogen, meneer Kleinlugtenbelt knakte zijn kin op zijn borst. Ook Jacob en ik deden onze ogen dicht. Maar het bleef stil met een stilte

die ongepast voelde. Geen hardop tafelgebed, zelfs geen Onzevader. Hoelang moest deze geluidloosheid duren? Vanaf de stoel van meneer Kleinlugtenbelt kwam het geluid van een diepe, ruisende snuif die vanuit zijn neus in zijn hoofd verdween. Ik keek op. Iedereen zat nu weer met open ogen. Er was geen roggebrood op tafel, alleen wittebrood, geen bekers voor melk, alleen voor thee.

Meneer Kleinlugtenbelt zei: 'Jongs, tast toe. Maar wie zijn jullie eigenlijk?'

Verlegen zochten we naar antwoorden, nog onzeker van dak en bed. We spraken onze namen uit en onze woonplaatsen, maar van onze dorpen hadden ze nooit gehoord. We vertelden hoe lang de reis was geweest en hoe ver, hoe oud we waren, wat onze vaders deden, wanneer we ulo-examen hadden gedaan, dat we onderwijzer gingen worden. Juffrouw Kleinlugtenbelt kakelde ertussendoor over meneer Hazelaar, de schrik en het bed. De oude vrouw zei niets. Ze keek ons alleen met kleine oogjes nieuwsgierig aan. Even lachte ze toen ik naar het schaalteje met vleesbeleg wees. Ik had mijn opmerking goed overwogen om juffrouw Kleinlugtenbelt te plezieren. Ik zei: 'Dat lijkt me lekker, maar ik ken het niet.'

'Maar jonge, dat is knetbief,' zei juffrouw Kleinlugtenbelt.

Haar man lachte met open mond en zei: 'Weet je niet wat knetbief is? Lekker hoor, van na de oorlog, van onze bevrijders.'

Hij stond op, deed een greep achter de kelderdeur en toonde ons een blik waar 'Corned Beef' op stond. Het smaakte zacht kruidig. En steeds maar dacht ik aan de bankbiljetten die mijn vader had uitgeteld en die mij, maar ook Jacob, toch enige zekerheid verschaften.

Meneer Kleinlugtenbelt klapte bij een bladwijzer een grote zwarte bijbel open en las een stuk voor. Ieder keek naar het eigen bekrumelde bord. Toen waren wij opnieuw een tijdje stil en snoof hij nog eens. Het leek me geen

ongeschikte man. De vrouw, daar wist ik het nog niet van, ze praatte te veel. De oude moeder stond als eerste op en bewoog zich traag door de kleine keuken.

Meneer Kleinlugtenbelt trok een blinkend shagdoosje met gleuf uit zijn zak, opende het, vlijde er een vloeitje in, vulde het met krultabak, bracht de doos naar zijn mond om aan het vloeitje te likken en sloot met een klap het deksel. Boven op de gleuf lag nu een kant-en-klaar gerolde sigaret. Hij rammelde even met een zwaluwdoosje, streek een lucifer af, bracht de vlam naar de punt van de tabak, hield zijn hoofd scheef, zoog de rook naar binnen, leunde breed met zijn armen op tafel en blies uit naar het plafond.

‘Roken jullie al?’ vroeg hij en schoof de shagdoos in de richting van Jacob.

‘Bijna niet,’ zei Jacob.

‘Nee meneer,’ zei ik om toch ook twee woorden te gebruiken.

Meneer Kleinlugtenbelt lachte luid en zei met hoog toegeknepen Enskedese klinkers: ‘Het is geen man die niet roken kan.’

DE KWEKELING IS EEN INTIEME, HALF-AUTOBIOGRAFISCHE ROMAN DIE HET NEDERLAND VAN DE JAREN VIJFTIG BEELDEND TOT LEVEN BRENGT

De vijftienjarige Groningse dorpsjongen Simon Poorta verhuist midden in de twintigste eeuw naar Enschede om daar op een stadse kweekschool voor onderwijzer te studeren. Samen met een klasgenoot trekt hij in bij een kostgezin.

Met grote nieuwsgierigheid dompelt hij zich onder in een nieuwe wereld van studie, bijbaan, cultuur, poëzie, geloof, rock-'n-roll, vriendschap en verliefdheid.

De stad overrompelt hem. Hij ontdekt dat hij werken in een eiersorteerderij maar niets vindt, dat hij grappiger kan zijn dan hij dacht en hoe mooi meisjes in zomerjurken zijn.

HANS WERKMAN (1939) schreef romans, nouvelles en verhalenbundels, waaronder *Het hondje van Sollie* (1999), *Een dagje naar huis* (2013) en *Martje en de anderen* (2016). Zijn gedichten zijn verzameld in *Duizend bunder* (2019).

NUR 301

9 789029 734714

KokBekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT